

Предмет «Економічна теорія та аналіз»**Урок 21-22****Тема: Контрольна робота № 2. Походження, сутність та види грошей. Функції і роль грошей в ринковій економіці**

Гроші – це одне з найвеличніших досягнень людства. Їх виникнення пов'язане з 7-8 тис. до н. е., коли у древніх племен з'явились залишки якихось продуктів, які можна було б обміняти на інші такі ж продукти в яких була потреба. Історично як засіб полегшення обміну використовувались каміння, худоба, шматки металів чи інші предмети, які отримали загальне визнання у продавців та покупців як засіб обміну. Тобто все, що визнавало суспільство в якості обігу, - це і були гроші.

Існування грошей таке ж давне, як існування самої людської цивілізації. Зокрема, монети із неблагородних металів стали використовуватись в обігу у міру того, як росла вартість золота. Згодом з'явились повноцінні гроші, виготовлені з паперу.

Уперше паперові гроші винайшли китайці. Їх почали друкувати у 812 році н. е. У XV - XVIII ст. гроші, виготовлені з паперу, з'явилися у Європі і так широко розповсюдилися і прижились, що стали основним замінником повноцінних грошей.

В економічній науці традиційно виділяються дві основні концепції походження грошей:

- ✓ раціоналістична;
- ✓ еволюційна.

Раціоналістична концепція виходить з того, що гроші виникли як результат певної раціональної угоди між людьми, через необхідність виділення спеціального інструмента для обслуговування сфери товарного обігу і підвищення ефективності її функціонування. Конкретна грошова форма виникає тоді, коли люди усвідомлюють її необхідність і

організаційно забезпечують її впровадження у господарський оборот. Прихильником цієї концепції був Арістотель.

Еволюційна концепція підкреслює об'єктивний характер виникнення грошей, які виділяються із загальної товарної маси, оскільки вони найбільш придатні для виконання функціональної ролі грошового товару. Виділяється загальна маса окремих товарів, які і стають грошима в межах певної суспільної форми товарного виробництва й обігу. Прихильник еволюційної концепції - А. Сміт.

Вирішення питання про походження грошей зводиться фактично до вивчення різними теоретичними школами процесу розвитку обміну та торгівлі.

Найпростішою формою обміну з економічної точки зору є бартер. **Бартер** – безпосередній обмін одного товару на інший, чи однієї послуги на іншу.

На цьому процес грошового розвитку не закінчився. Потрібен був такий товар-еквівалент, який б забезпечував функціонування національних і міжнародних обмінів. Роль такого еквівалента, який став грошима, закріпилась за золотом і сріблом. Така система, в

який роль загального еквівалента відіграє золото і срібло називається **биметалічною**.

На початку XIX ст. у Великобританії, Голландії і Німеччині існувала монометалічна (золотогрошова система), в якій роль загального еквівалента відіграло

золото. Така грошова система проіснувала відносно недовго. Вже починаючи з часу Першої світової війни золото почало витіснятись спочатку з внутрішнього, а пізніше з міжнародного обігу. Почався процес так званої демонетизації, що власне і означає припинення виконання золотом ролі грошей.

Епоху товарних грошей змінила епоха паперових грошей. Вони виявилися дуже зручним загальним еквівалентом, який мав значні переваги порівняно з попередніми. Сучасні паперові гроші не є повноцінними, як золото, вони мають зміст тільки тоді, коли виконують певні функції.

Для того, щоб краще зрозуміти суть грошей, потрібно уяснити їхню роль. У зв'язку з цим прийнято вважати, що найкраще економічна суть грошей проявляється в їх функціях.

Традиційно в економічній науці виділяють п'ять основних функцій грошей:

- ⊕ міра вартості;
- ⊕ засіб обігу;
- ⊕ засіб платежу;
- ⊕ засіб нагромадження;
- ⊕ світові гроші.

Цих п'ять функцій грошей у їх системній єдності становлять реальне функціонування грошової маси.

Функція грошей як **міри вартості** проявляється через вимір грошової вартості (ціни) товарів. Без кількісної визначеності вартості в ціні товару неможливе ринкове господарство й еквівалентний товарний зв'язок між товаровиробниками.

Для забезпечення виконання грошима функції міри вартості держава у законодавчому порядку впроваджує масштаб цін, встановлюючи певну грошову одиницю розрахунків – національну валюту. Масштаб цін відіграє важливу технічну роль при виконанні іншими функції міри вартості.

Гроші як засіб обігу. У цій функції гроші відіграють роль тимчасового посередника при обміні товарів. У сфері товарного обігу при купівлі-продажу товарів гроші (готівкою або на банківському рахунку) обов'язково повинні бути в наявності. Функцію засобу обігу виконують реальні гроші.

Акт реалізації товару на ринку або акт перетворення товару в гроші – центральний, найважливіший у ринковому господарстві. Процес товарно-грошового обміну здійснюється за формулою:

T₁ – Г – T₂;

де *T₁ – Г - продаж товару;*
Г – T₂ - купівля іншого товару на гроши.

Ця формула відображає ту реальність товарного обміну, що в умовах ринкових відносин гроші важливіші, ніж товар. У краще становище потрапляє той господарський суб'єкт, хто має гроші (покупець), а не той, хто має товар (продавець).

Ці дві основні функції найбільше зумовлюють сутність грошей. Функція грошей як **засобу обігу** доповнює функцію грошей як міри вартості, а ідеальна міра вартості перетворюється у господарському обороті в реальний засіб обігу.

Функція грошей як **засобу платежу** відображає особливості кредитного господарства, тобто реалії купівлі-продажу товарів у кредит з відстрочкою оплати (платежу). Тобто, покупці сплачують гроші за придбані товари лише тоді, коли настає строк платежу.

Функція грошей як **засобу нагромадження**. У цій функції гроші вилучаються з товарного обігу і нагромаджуються на банківських рахунках. Такі заощадження є об'єктивною потребою розвитку ринкового господарства. Банки акумулюють гроші як засіб нагромадження і через позику знаходять їм прибуткове застосування в інших структурних ланках народного господарства.

Світові гроші у функціональному плані відображають вихід товарно-грошового обміну за межі національних кордонів.

Порівняння купівельної спроможності грошових одиниць різних країн відбувається на міжнародних валютних ринках. При цьому виникає специфічний інструмент міжнародного порівняння національних грошей – валютний курс.

Говорячи про світові гроші потрібно розглянути поняття «конвертованість» валют. Здатність національної валюти вільно обмінюватись на іноземні валюти у всіх видах грошових операцій по дійсному валютному курсі називається

конвертованістю (conversion (англ.) – перетворення).

На даний час повністю конвертованими вважаються лише не більше десяти валют світу, з них п'ять - вільно використовувані: долар США, німецька марка, японська йена, англійський фунт стерлінгів і французький франк. Саме ці валюти виконують функцію світових грошей в повному обсязі, виступаючи в якості міжнародного розрахункового і платіжного засобу в усіх видах операцій.

Українська гривня поки що не є конвертованою валютою, це пов'язано з недосконалістю ринкових відносин, недостатнім товарним покриттям гривні та загальною нестабільністю фінансової ситуації в Україні.

Детальний розглядожної із виконуваних грошима функції допоміг визначити грошову суть. Отже, суть грошей випливає з їх функцій (насамперед – як засобу обміну і засобу платежу). Такий характерний для сучасної економічної науки підхід – виводити суть грошей з їх функцій був визначений англійським економістом Дж. Хіксом, який сказав: «Гроші – це те, що використовується як гроші».

Зі сказаного ним можна виділити три основні властивості грошей, що розкривають їх суть:

- гроші забезпечують всезагальну безпосередню обмінюваність. На них можна придбати будь-який товар;
- гроші виражают мінливу вартість товарів. Через них визначається
- ціна товару, а це дає кількісне порівняння різних за споживчою вартістю товарів;
- гроші виступають матеріалізацією всезагального робочого часу закладеного в товарі.
- Кожна з вищевказаних функцій має свою специфіку, але при цьому діє у взаємозв'язку з іншими функціями, і будь-яке непорозуміння в системі функціонування грошей руйнує їх стійкість та протидіє виконанню законів грошового обігу.

Завдання для контрольної роботи № 2

1. Загальний та частковий поділ праці.
2. Розвиток товарних відносин в античних рабовласницьких державах Європи.
3. Риси натурального та товарного господарства.

Домашнє завдання:

Законспектувати та вивчити викладений вище матеріал.

Усі виконані завдання надсилайте на електронну адресу gr.ev@ukr.net з підписом у темі листа «ПІБ, № групи та назва навчальної дисципліни»